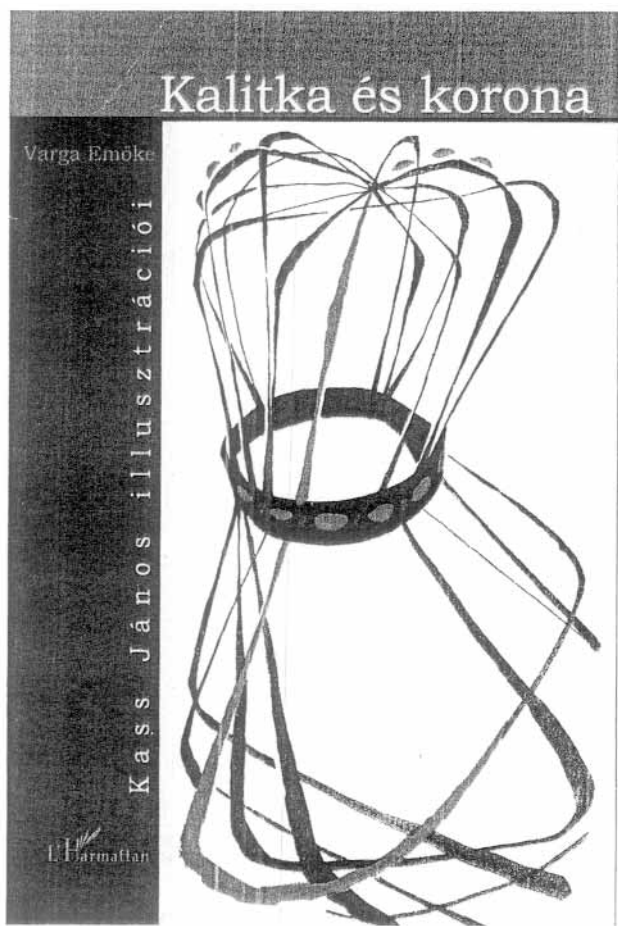

Kass János grafikája (*Cantata profana*)

Kalitka és korona. Kass János illusztrációi

kompozícióknál is többet vásároltak a Kass művekből. Hihetnénk, hogy legjobban a Hamlet nyomatok tetszettek nekik, ám azt hiszem, a Bartók Kékszakállú impozáns alakjai keltették a legnagyobb tetszést a maguk fekete-kék-vörös-arany egyszerűségükben, és szép számmal keltek el az őszövségi metszetek, meg az orvos sorozat portréi is.

Janó a házunktól öt percre, a galériától hét percre költözött be John Halashoz, naponta többször találkozhattunk. Egyszer épp annak volt tanúja, betoppanva a galériába, hogy valaki hiába keresett izlésének megfelelő lovas témájú grafikát. Másnap Kass Janó megjelent fél tucat pompás ló-skiccel. Lobogó sörényű paripákat rajzolt, egyszerű, biztos vonalakkal. Ezt a biztos rajztudást és tollhúzásainak érzékenységét irigyeltem tőle mindig, bár méltányolom nagyobb lapjainak a kompozíciós arányát is. Nála minden a szépség és az értelem jegyében történik. Nem érdemtelenül nyerte el két ízben is a Munkácsy-díjat, 1999-ben a Kossuth-díjat, a lipcsei Könyvművészeti Kiállításon 1966-ban, a frankfurtin 1999-ben választották az általa tervezett és illusztrált kötetet a világ legszebb könyvének.

Ma is szakadatlanul dolgozik, rajzol, tipografál, könyveket tervez és ír didaktikus céllal, vagy emlékezően. Hadd zárom hát rímes kétsorossal e szónoklatot:

Kedves jó barátom, Johannes Kass,

Még sok-sok éven át alkoss és hass!

(Elhangzott 2007. november 9-én a budapesti Koller Galériában)

VÉN ZOLTÁN LAUDÁCIÓJA A MAGYAR ALKOTÓMŰVÉSZEK ORSZÁGOS EGYESÜLETE DÍJÁTADÓ ÜNNEPSÉGÉN

Kedves Hölgyeim és Uraim, kedves Mester!

Először is Isten éltesse sokáig Kass Jánost, a humanista polihisztort, aki Karácsony másodnapján lesz 80 éves! Nem dicsérem, hiszen ő maga mondja: ha dicsérnek, akkor már baj van. Életrajza minden lexikonban megtalálható, így én csak nagyon röviden a tényeket sorolom. Iparművészeti kerámia szakon, képzőművészeti festő szakon és Könyvművészeti Főiskolán. Kétszer kapott Munkácsy-díjat. Az Iparművészeti Egyetem végez. Tanult a Lipcsei Grafikai grafika tanszékén tanár, érdemes, kiváló művész. Tiszti-kereszt tulajdonos, Kossuth-díjas, Szeged díszpolgára, saját galéria, HAZÁM díj 2003. Most már MAOE Alkotói Nagydíjas is. Ezt überelni már csak „fedáksárrival” lehet.

Ezek után nehéz újat mondani Kass Jánosról, nem tudok olyat, amit Önök ne tudnának, vagy Ő ne tudná jobban. Hiszen nem csak grafikát, könyvillusztrációt, szobrot, kispasztikát, animációs filmet készít, bélyeget tervez, fotózik; hanem esszét, tanulmányokat ír, Kassákról, Lengyel Lajosról, a tipográfjáról stb. Sőt, verseket is költ. Megpróbálok annyit idézni Tőle, hogy végül mindenben egyetértsem velem:

„Pályafutásomat a magyarországi viszonyok határozzák meg. Ez determinálja, mi legyen a művész. A monumentális lovas szobor luxus, kevesen engedhetik meg maguknak. Olyan keramikusi lehetőségeim nem voltak – máz, kemence, leginkább megrendelés hiányában –, ami megalapozza a pályát, pedig Kovács Margittal, Gádor Istvánnal is dolgoztam együtt. Magyarországon a mecenatúra teljes hiánya, a hivatal diktatúrája megnyomorítja ma is a művészetet – de hát az inkvizíció alatt is születtek, ha ritkán is, jó művek. A művész ezért ahhoz az anyaghoz nyúl, ami van. Már ez is művészet. Megszűnt a művészet örökkévalósága anyagban és gondolatban egyaránt. Izmusok naponta változnak, egyik elsöpri a másikat. A jelennek élünk, nem a múltnak vagy a jövőnek. Nincs időnk, és ez gyakran az elmélyülés rovására megy” – mondja a Mester. Ezért a Hamlet 10 rézkarc-lapját „csak” egy évig csinálja.

Az *Új Írás* művészeti szerkesztője lesz, így grafikával, könyv-illusztrációval kezd foglalkozni. Kétszer nyeri el a világ legszebb könyve díjat (Lipcse, Frankfurt). Számos díj, kiállítás, siker kíséri Párizstól Londonig, Bolognától Sydneyig. A magyar könyvnyomtatás 500. évfordulójára kéri föl bélyegtervezésre. Egy új hang jelent meg a pangó magyar bélyegtervezés piacán. Jókor, mert a Soprontól Nyíregyházáig „világhírű” magyar bélyeg a különböző szocialista trükkökkel teljesen lejáratotta magát. Kass János megbízása magyar gyógyszer-reklámnak indult, de már az első bélyegtervénél sorozat lett belőle: *Az orvostudomány úttörői* (Hippokratész, Pare, Semmelweis stb.). 1988-ban az Európai Filatéliai Művészet Nagydíjat megnyerte Párizsban. A következő évben Szocfilex blokkja Olaszországban a Nemzetközi Nagydíjat is elnyer. Ezek után a számítógép kelti fel érdeklődését. A komputer által modellezett Fejformánál a cél az, hogy személyiségét elvezítve a lényeg közvetítésére alkalmassá váljon. Alapséma, amibe bele kell dolgozni a mondanivalót. Olyan, mint egy fehér papír, csak három dimenzióban. A fejek formáját számítógépen kísérletezte ki, majd animációs filmet készített belőle Londonban. Ez volt az első számítógéppel készült animációs alkotás Európában, *Dilemma* címen. Mit mond erről Kass János? „A komputer fémes, élettelen, az agyműködést képezi csak le. A lélek hiányzik belőle. A gép sterilítása monotonná válhat. A gép nem szentimentális. Képzett kezekben humánus, játékos gondolatokat rögzíthet. Én a szépet és a harmóniát keresem” – mondotta – és kilépett a számítógépből. Szerinte még nincs meg a komputer Leonardója. „Minek száguldani rakétán – kérdi –, ha vitorlázógéppel lebegni is lehet?”

Mit mond erről Juhász Ferenc, a barát? „Kass János gyötrelmének és töprengéseinek, örömeinek léttel telt kelyhei, világgyomrok, halál-villanykörték, hirdessétek az élet érdemét.”

És milyen alapokról indult? Szerencsés ember. Szegeden szenzibilis kisgyermekként irigylésre méltó helyzetben van. Móra Ferenc viszi ki bricskájával az általa feltárt avar temetőhöz. Ma is érzi örökön égő szivarfüstjét, és szorongását a fehér koponyáktól. Móricz Zsigmond hatalmas óralánca vonzotta, mint egeret a sajt. Juhász Gyula kíséri őket haza édesanyjával; és Vaszary János színes krétáját elcsenve firkálta össze a múzeum falát, majd a szülői pofonok után folytatta máshol – vasalószénnel. Hát mi ez, ha nem az aranykor!

ZÁRSZÓ: „A mi korunk menedzsereket, jó értelemben vett technokratát igényel, de igényel álmodni tudókat is, akik a rakétát új pályára állítják” – mondja. Aki fotóira kíváncsi, az láthatja a „Kárpátia” ház II. emeletén a fényképészek kiállítótermében. A fotókon: Lengyel Lajos tipográfus, Amerigo Tot, Huszárk Zoltán, Illyés Gyula, Juhász Ferenc, Kondor, Kassák stb. Együtt mentünk a megnyitóra. A rendezők zavartan álltak, kezükben a képcédulákkal: nem tudták, hogy ki kicsoda. „Sic transit gloria mundi”.

Most zárjam ilyen pesszimistán? – Nem, inkább Kass versben moralizálva:

„Kopogtat a harkály
Röppen a cinke itt az ablakom alatt a fán
Üzenet ez is, üzenet az is.
A Tisza árad, majd apad, teszi a dolgát,
Hát tedd te is
Tedd te is – magad is”

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Vén Zoltán

KÉPZŐMŰVÉSZEK ÉS ALKOTÁSAIK FERY ANTAL KISGRAFIKÁIN

Száz évvel ezelőtt 1908. június 12-én született Szerencsen *Fery Antal* grafikusművész. Az 1994-ben elhunyt mester emlékét szülővárosában mozaikképei, barátainál festményei őrzik, de művészete igazában a fametszet-technikában teljesedett ki. Két és félezerre tehetők kisgrafikai alkotásai, melyeket mint ex libris és alkalmi grafikát őriznek a gyűjtők itthon és külföldön egyaránt. Szülővárosa múzeumának Fery-emlékszobájában e munkásságáról meggyőző képet kaphatnak a látogatók.

Kisgrafikáinak alkotásjegyzéke már élete során folytatódásgosan, több füzetben megjelent. Ezek kötetbe foglalása, az adatok egységes szempontok szerinti felülvizsgálata a művész leánya, *Bánki Veronika* érdeme, aki mindezeket 2006-ban pompásan illusztrált kötetben a Megyei Múzeumigazgatóság égisze alatt megjelentette.

A közel 200 oldalas alkotásjegyzék jelentőségét több európai exlibris-szaklap méltatta már és az nélkülözhetetlen forrásmunka lett a fametszés történetének kutatói számára. A kiadvány nyomán máris értékes cikkek születtek meg, melyek a mű tartalma által felvetett kérdésekre adnak ismereteinket gyarapító válaszokat. Ez alapján láthatott napvilágot *Király Zoltán* lapunkban 2006-ban közölt alapos írása, mely a jegyzékből kimaradt, lappangó, vagy az alkotó által „átkeresztelt” lapokat tekintette át. Ugyancsak a Fery-alkotásjegyzék adta az indítékot *dr. Arató Antal* számára, hogy 2007-ben a KISGRAFIKA 3. számában cikket közöljön a művész által könyvtáraink részére készített, szám szerint 85 fametszetű ex librisről.

Szintén ebből a kimeríthetetlen forrásból merített e cikk írója is, amikor számba vette Fery Antalnak a művészeti alkotásokat, valamint képzőművészeink arcképet ábrázoló kisgrafikáit.

Elsőként azokat a MŰALKOTÁSOKAT említjük meg, melyek a művész kisgrafikáin szerepelnek. Valamennyi lap köztéri szobrot ábrázol és a 70-es években készült. Ismertségük miatt ezek képét nem közöljük, csupán az alkotásjegyzék opuszszámával könnyítjük meg a tájékozódást.

A szép szobrok városának, Székesfehérvárnak egyik ékesége az az Ohman Béla által kőbe faragott szobor, mely a gótikus Szent Anna-kápolna előtt áll. Az egykori diplomata-tudós, Kálmáncsehy szoborban elképzelt alakját Fery Antal két különböző látószögéből nézve metszette a nyomódúcba 655. és 963. opuszszámú ex librisén. Az egykori koronázó városnál maradvány meg kell említeni a hely másik ékességét, a Sidló Ferenc által mintázott bronz Szent István-lovasszobrot, mely az 1152. sorszámú fametszeten szerepel.

Ugyancsak országalapító királyunkat látjuk Fery Antal két további kisgrafikáján is, melyek a 742. és 857. sorszámot viselik. Ezeket Stróbl Alajos alkotása, a Halászbástyán álló, sokszor reprodukált lovasszobor sziluettje látható, ugyancsak két különböző nézetből fába metszve.

1971-ben a művészt olyan kisgrafikák készítésére kérték fel, melyek budapesti látképeket ábrázolnak és 18×5 cm-es méretüknél fogva könyvjelzőként voltak használhatók. Az esztendő hónapjait idéző, 12 darabos sorozatban a Hilton szálló melletti Julianus-szobor (Antal Károly alkotása), a Gellért-hegyi Szabadság-szobor (Kisfaludi Strobl Zsigmond), a Kossuth téri Rákóczi-szobor (Pásztor János) és az azóta „detronizált” Osztayapenkó-szobor (Kerényi Jenő) látható. Op. számuk a fenti sorrendben 737, 738, 739, 745.